

رابطه نظارت والدین و همنشینی با همسالان بزهکار در رفتارهای پرخطر نوجوانان تک والد

شهریار درگاهی^۱، نادر اعیادی^{۱*}، محمد شاکرمی^۲، حامد محبی^۳، عظیم قاسمزاده^۴

تاریخ وصول: ۱۳۹۲/۹/۲۰ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۱/۳۰

چکیده

زمینه و هدف: نوجوانی دوره‌ای است که باید توجه ویژه‌ای به آن شود. به خصوص نوجوانانی که تحت سرپرستی یک والد زندگی می‌کنند در معرض آسیب‌های متعددی هستند؛ لذا هدف پژوهش حاضر، بررسی رابطه بین نظارت والدینی و همنشینی با همسالان بزهکار در رفتارهای پرخطر نوجوانان تک والد است.

روش بررسی: این پژوهش توصیفی از نوع همبستگی می‌باشد. نمونه‌ی این پژوهش، شامل ۹۰ نفر از نوجوانان تک والد شهر کرمانشاه در سال ۹۳-۱۳۹۲ می‌باشند که به شیوه‌ی نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌ی نظارت والدین و پرسشنامه همنشینی با همسالان بزهکار و مقیاس خطرپذیری نوجوانان ایرانی استفاده شد. همچنین جهت تحلیل داده‌های این پژوهش از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که بین نظارت والدین و رفتارهای پرخطر همبستگی منفی وجود دارد. بین همنشینی با همسالان بزهکار و رفتارهای پرخطر همبستگی مثبت وجود دارد. همچنین براساس نتایج تحلیل رگرسیون نظارت والدین و همنشینی با همسالان بزهکار می‌تواند ۴۳/۵ درصد از تغییرات رفتارهای پرخطر را تبیین نماید.

نتیجه‌گیری: نظارت ضعیف والدین و همنشینی با همسالان بزهکار، نقش مهمی در گرایش به رفتارهای پرخطر در نوجوانان تک والد دارد؛ لذا توجه به این عوامل به عنوان عوامل زمینه‌ساز رفتارهای پرخطر در این قشر جامعه، ضروری به نظر می‌رسد.

واژگان کلیدی: همنشینی با همسالان بزهکار، رفتارهای پرخطر، نظارت والدین، تک والد.

مقدمه

که این مادران فرصت کمتری برای مراقبت از کودکان خود داشته باشند. اغلب کودکانی که در خانواده‌های مادرسرپرست زندگی می‌کنند، به دلیل عدم حضور پدر، با چالش‌های متعددی در زندگی شان مواجه هستند (۱).

از جمله چالش‌هایی که خانواده‌های تک سرپرست با آن مواجه هستند، گرایش به رفتارهای پرخطر در بین نوجوانان آنها می‌باشد (۲). پژوهش‌ها نشان می‌دهد که شیوع بزهکاری نوجوانان در خانواده‌های تک والدی بیشتر از خانواده‌های عادی است (۳). طلاق و مرگ والدین، عوامل اصلی زمینه‌ساز آشفتگی ساختار خانواده هستند که رخ دادن آن‌ها با حذف یکی از والدین همراه است. گسستگی در ساختار خانواده، بویژه اگر در اثر طلاق رخ دهد، موجب افزایش احتمال بروز رفتارهای پرخطر از سوی نوجوانان می‌شود (۴، ۵، ۶، ۷، ۸).

رفتارهای پرخطر، رفتارهایی هستند که سلامت و بهزیستی نوجوانان و جوانان را در معرض خطر قرار می‌دهد، از آنجایی که میزان خطرپذیری نوجوانان و جوانان نسبت به دیگر دوره‌های سنی بالاتر است، گرایش بیشتری به این نوع رفتارها دیده می‌شود

از دیرباز مفهوم خانواده، متشکل از زن و مردی بوده که با ازدواج رسمی دارای فرزند یا فرزندان بوده‌اند. در برابر این نوع از خانواده، گاه خانواده‌ای وجود دارد که یکی از والدین به علت فوت یا طلاق حضور ندارد و فرزند یا فرزندان، تنها با یکی از والدین زندگی می‌کند. تک‌والد عنوانی است که بسیاری از جوامع برای این نوع از خانواده‌ها به کار می‌برند. پدرانی که همسرشان را طلاق داده‌اند، از تأمین معاش فرزندان خود دست می‌کشند و مادران را و می‌دارند تا تمام بار مالی خانواده، اعم از خود و فرزندان را برعهده بگیرند، در نتیجه فشار اقتصادی باعث می‌شود

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، گروه مشاوره و راهنمایی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

(نویسنده مسؤول) Email: ayadinader23@gmail.com

۲. کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، گروه مشاوره و راهنمایی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

۳. دانشجوی دکتری مشاوره، گروه مشاوره و راهنمایی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

۴. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد پارس آباد معان، گروه راهنمایی و مشاوره، پارس آباد، اردبیل، ایران.

کلاهی و همکاران (۲۴) و برانت^۶ (۲۵) نشان دادند که کارکرد ناسالم خانواده، ساختار آسیب زای خانواده، هنجارهای خانوادگی مخاطره زاء، ضعف حمایتی و نداشتن نظارت کافی از سوی خانواده از عواملی هستند که فرد را به سوی رفتار پر خطر سوق می دهد. تمایل به استقلال از خانواده و پیوستن به گروه همسالان، افزایش ارتباطات دوستان، از تغییرات تکاملی در دوره نوجوانی است. منظور از همسالان بزهکار، دوستانی می باشند که رفتارهای غیر قانونی و ضد اجتماعی همچون حمل سلاح، آسیب رساندن به دیگران، شرکت در درگیری و سوء مصرف مواد مخدر و مشروبات الکلی را مرتکب می شود (۲۶). جاتو^۷ و همکاران (۲۷) دریافتند که خانواده و همین طور گروه همسالان بزهکار، می توانند تأثیر قابل توجهی بر بزهکاری داشته باشند. به طوری که گروه همسالان بزهکار تأثیری مثبت بر افزایش بزهکاری دارد، ولی خانواده در کاهش تأثیر گروه همسالان بزهکار، ایفای نقش می کند و بر کاهش بزهکاری تأثیر مثبت دارد. پژوهش ها نشان می دهد که رفتارهایی مثل نوشیدن مشروبات الکلی، روابط جنسی ناسالم و گرایش به مواد مخدر و سیگار در بین نوجوانان بیشتر تحت تأثیر گروه همسالان قرار می گیرد (۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱). اسلوسکی^۸ (۳۲) در پژوهشی با عنوان رفتارهای استفاده از مواد در نوجوانان نشان داده است که اصرار دوستان و کنجکاو ی و تمایل به هم رنگی با دوستان، اولین علت و نیز منزل دوستان، اولین مکان استفاده از مواد مخدر بوده است. در مقابل، پرهیز از سیگار و دوستان سیگاری، راهی برای غیرسیگاری باقی ماندن ذکر شده است. نوجوانان مشارکت کننده بارها بیان نموده اند، که توجه به گروه همسالان و تأثیرپذیری از آنان، می تواند به طور مستقیم یا غیرمستقیم، آسیب پذیری های نوجوان را افزایش دهد. با توجه به نظریه ی یادگیری اجتماعی، ارتباط نوجوانان با گروه های همسال بزهکار می تواند در بروز رفتارهای ناپهناجر از سوی آن ها تأثیرگذار باشد و مطالعات انجام شده در این زمینه نیز ارتباط بین همنشینی با همسالان بزهکار و بروز رفتارهای پرخطر از سوی نوجوانان را گزارش کرده اند (۳۳، ۳۴، ۳۵). با توجه به پیشینه پژوهش و افزایش شیوع رفتارهای پرخطر در نوجوانانی که به دلایلی همچون فوت پدر یا طلاق، تحت سرپرستی یک والد قرار دارند، پژوهش حاضر، سعی در بررسی عوامل پیش بینی کننده ی بروز رفتارهای پرخطر در نوجوانان تک والد مادر سرپرست دارد که زندگی آینده آنها را با چالشهای زیادی رو به رو می کند؛ لذا هدف پژوهش حاضر بررسی این فرضیه است که بین نظارت والدین و هم نشینی با همسالان بزهکار با بروز رفتارهای پرخطر در نوجوانان تک والد مادر سرپرست رابطه وجود دارد.

از جمله رفتارهای پرخطر می توان به رفتارهای ضداجتماعی مثل دزدی، پرخاشگری، گریز از مدرسه، فرار از خانه، رفتارهای جنس، مصرف الکل، مصرف سیگار و روابط جنسی نامطمئن اشاره کرد (۹). در ریشه یابی علل رفتارهای پرخطر، رویکردهای متفاوتی وجود دارد که هر یک رفتارهای پرخطر را محصول عوامل زیست شناختی، فردی، محیطی، اجتماعی و فرهنگی قلمداد می کنند (۱۰). از جمله عوامل خانوادگی و اجتماعی که با رفتارهای پرخطر در ارتباط است می توان به نظارت والدین و همنشینی با همسالان بزهکار اشاره کرد.

نظارت والدین^۱ یکی از مهمترین راهبردهایی می باشد که به عنوان یک عامل محافظت کننده در جهت کاهش همنشینی با همسالان بزهکار (۱۱، ۱۲، ۱۳) و پیشگیری از انجام رفتارهای پرخطر (۱۴، ۱۵) در نوجوانان نقش ویژه ای ایفا می کند. نظارت والدینی اشاره به این دارد که والدین از اینکه فرزندانشان، زمانی را که با آنها نیستند چگونه و با چه کسانی سپری می کنند، مطلع باشند. همچنین والدین در تربیت فرزند خود شیوه های انضباطی مشخصی دارند که از فرزند نوجوان انتظار دارند که مغایر با آن عمل نکنند. البته درباره رفتارهای قابل قبول و مصداق های آن با فرزند خود صحبت می کنند و در صورت نیاز اطلاعات و راهنمایی های لازم را به او ارائه می دهند (۱۶).

در تحقیقی خسروی و همکاران (۱۷) نشان دادند که عامل کنترل و نظارت موثر بر رفتار نوجوان همراه با روش های متقاعد سازی عامل مهمی در پیشگیری از رفتارهای مخاطره آمیز می باشد. در حالی که وجود آزادی بیش از حد و شیوه کنترل مجبورسازی به عنوان عوامل خطر آفرین شناخته شدند. مطالعات نشان داده است که نظارت والدینی پایین با افزایش رفتارهای پرخطر از قبیل مصرف مشروبات الکلی، سوء مصرف مواد مخدر، استفاده از قرص های روان گردان (۱۵) رفتار جنسی نا ایمن، قاچاق مواد مخدر، فرار از مدرسه، رفتارهای اجتنابی (۱۴) و رفتارهای بزهکارانه (۱۸) در نوجوانان مرتبط است. نتایج تحقیقات احمدی و همکاران (۱۹) و دیسلمنته^۲ (۲۰) نشان داد که بین نظارت والدین و همنشینی با همسالان بزهکار در بروز رفتارهای جنسی پرخطر ارتباط معناداری وجود دارد.

رادجرز^۳ (۲۱) در پژوهشی نشان داد که فرایند های والدینی در ارتکاب به رفتار پرخطر جنسی فرزندان موثر است. آشبای^۴ ویل و همکاران (۲۲) و فروجد^۵ (۲۳) در بررسی تأثیر عوامل و نظارت خانواده بر استفاده از مواد و رفتارهای پرخطر نشان دادند که ارتباط گرم و مناسب والدین با فرزندان و همچنین نظارت والدین با مصرف مواد و فعالیت جنسی رابطه معکوس دارد. رحمتی نجار

6. Brandt
7. Gao
8. Slusky

1. Parental Monitoring
2. DiClemente
3. Rodgers
4. Ashbywill.
5. Frojod

روش بررسی

پرخاطر (۹ سوال)، مصرف الکل (۶ سوال)، مصرف مواد مخدر (۱۳ سوال) و رابطه و رفتار جنسی (۸ سوال) می پردازد. در این مقیاس کمترین درجه ۱ و بالاترین درجه ۵ است. در طی یک بررسی (۳۸) ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۹۳ در صد، مصرف مواد مخدر ۰/۹۰، مصرف الکل ۰/۹۰ و رابطه و رفتار جنسی ۰/۸۵ بود. در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۸ به دست آمد. داده های گردآوری شده به وسیله نرم افزار SPSS-18 و با توجه به آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی به روش ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون، تجزیه و تحلیل شدند.

یافته ها

۲۵ درصد از نوجوانان پایه اول متوسطه، ۴۵ درصد پایه دوم و ۳۰ درصد آنها پایه سوم دبیرستان بودند. میانگین سنی این نوجوانان ۱۶/۳۴ می باشد.

جدول (۱): میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار
نظارت والدین	۱۳/۴۵	۳/۱
همنشینی با همسالان بزهکار	۱۱/۳۶	۱/۶۹
خشونت	۸/۳۶	۲/۷۵
رانندگی پرخاطر	۹/۳۶	۲/۱۲
مصرف مواد مخدر	۱۱/۴۶	۲/۲۳
مصرف الکل	۹/۱۳	۱/۶۳
گرایش به رفتار جنسی پرخاطر	۸/۲۳	۲/۱۵
رفتار پرخاطر	۲۲/۹۳	۹/۸۴

جدول شماره ۲، همبستگی بین نظارت والدین، همنشینی با همسالان بزهکار و ابعاد رفتارهای پرخاطر را نشان می دهد.

جامعه آماری این پژوهش را کلیه نوجوانانی که به دلیل فوت پدر باطلاق، سرپرستی شان بر عهده مادرشان بود، تشکیل می دهد که در سال ۹۲-۹۳ تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی اسلام آباد کرمانشاه بودند. با توجه به تعداد جامعه که حدود ۲۰۰ نفر بودند نمونه ای این پژوهش را ۹۰ نفر از نوجوانان تک والد مادر سرپرست تشکیل دادند. از آنجایی که در تحقیقات همبستگی حجم نمونه ۵۰ نفر پیشنهاد شده است (۳۶) لذا برای افزایش اعتبار بیرونی، ۹۰ آزمودنی به شیوه نمونه گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزارهای تحقیق در این مطالعه، شامل موارد فوق بود:

پرسشنامه نظارت والدینی^۱: نسخه ابتدایی این پرسشنامه در قالب ۶ سوال توسط فلانری^۲ و همکاران مورد استفاده قرار گرفته و آلفای کرونباخ ۰/۷۷ برای آن گزارش شده است (۳۷). در ایران نیز پرسشنامه حاضر بعد از ترجمه و انجام اصلاحات، نسخه نهایی برای اطمینان از پایایی آن مورد بررسی قرار گرفت. داده های حاصل از دو بار اجرای پرسشنامه روی گروه ۲۶ نفره از نوجوانان، با فاصله دو هفته مورد استفاده قرار گرفت و با توجه به نتایج حاصل، ضریب پایایی بازآزمایی پرسشنامه ۰/۷۵ به دست آمد. پرسشنامه نظارت والدینی دارای ۷ سؤال است که آزمودنی بر اساس مقیاس چهار درجه ای لیکرت به آن پاسخ می دهد. کمترین درجه نمره صفر و بالاترین درجه برای هر سؤال نمره ۳ است. در طی یک بررسی (۲۶) ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۷۲ درصد بود. در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۶ به دست آمد.

پرسشنامه همنشینی با همسالان بزهکار^۳: پرسشنامه همنشینی با همسالان بزهکار که توسط پاسکال و همکاران (۳۴) طراحی شده است و سؤالات آن درباره ی ارتباط نوجوانان با همسالانی است که رفتارهایی چون سوء مصرف الکل و مواد مخدر، شرکت در نزاع و حمل سلاح را نشان می دهد. این پرسشنامه دارای ۸ سؤال است که آزمودنی بر اساس مقیاس چهار درجه ای لیکرت کمترین درجه صفر و بالاترین درجه برای هر سؤال ۴ به آن پاسخ می دهد. در طی یک بررسی (۲۶) ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۸۰ درصد بود. در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۷ به دست آمد. مقیاس خطرپذیری نوجوانان ایرانی^۴: مقیاس خطرپذیری نوجوانان ایرانی که توسط زاده محمدی و همکاران (۳۸) طراحی شده است، دارای ۳۸ سؤال است که به سنجش آسیب پذیری نوجوانان در زمینه رفتارهای پرخاطری از قبیل خشونت و رانندگی

1. Parental Monitoring Scal.
2. Flannery et al.
3. Affiliation with Delinquent Peers Scal
4. Iranian Adolescents Risk- Taking Scale

جدول (۲): ماتریس همبستگی بین متغیرهای تحقیق

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
۱- نظارت والدین	۱	-	-	-	-	-	-	-
۲- همنشینی با همسالان بزهکار	۰/۴۹۹**	۱	-	-	-	-	-	-
۳- خشونت	۰/۳۹۵**	۰/۲۵۶*	۱	-	-	-	-	-
۴- راندگی پرخطر	۰/۱۸۱	۰/۱۵۳	۰/۲۴۹	۱	-	-	-	-
۵- مصرف مواد مخدر	۰/۳۴۰**	۰/۴۶۸**	۰/۱۶۵	۰/۵۶۳**	۱	-	-	-
۶- مصرف الکل	۰/۳۵۹**	۰/۵۰۹**	۰/۲۶۳*	۰/۵۴۸**	۰/۴۳۲**	۱	-	-
۷- گرایش به رابطه جنسی	۰/۴۰۵**	۰/۵۲۶**	۰/۱۶۶	۰/۳۰۴**	۰/۲۹۴**	۰/۴۴۵**	۱	-
۸- رفتارهای پرخطر	۰/۴۳۲**	۰/۵۹۹**	۰/۵۹۲**	۰/۴۲۰**	۰/۷۳۸**	۰/۷۲۶**	۰/۶۰۴**	۱

p**<0/01

p*<0/05

با نظارت والدین، همنشینی با همسالان بزهکار، گرایش به رابطه جنسی و خشونت با گرایش به رفتار جنسی همبستگی معناداری وجود ندارد. برای پاسخگویی به فرضیه پژوهش مبنی بر اینکه نظارت والدین و همنشینی با همسالان بزهکار توانایی پیش بینی رفتارهای پرخطر را دارد، از تحلیل رگرسیون استفاده شد.

ماتریس همبستگی نشان داد که بین نظارت والدین با همنشینی با همسالان بزهکار، خشونت، مصرف مواد مخدر، مصرف الکل و گرایش به رابطه جنسی همبستگی منفی معناداری در سطح (p** < 0/01) وجود دارد. همچنین بین خشونت و همنشینی با همسالان بزهکار و خشونت و مصرف الکل همبستگی مثبت معنادار در سطح (p* < 0/05) وجود دارد؛ اما بین راندگی پرخطر

جدول (۳): خلاصه نتایج معادله رگرسیونی چندگانه با متغیر ملاک رفتارهای پرخطر

سطح معناداری	آماره F	ضریب تعیین تعدیل شده	ضریب تعیین	ضریب همبستگی چندگانه	نظارت والد و همنشینی با همسالان بزهکاران
۰/۰۰۱	۳۰/۰۱	۰/۴۲۰	۰/۴۳۵	۰/۶۵۹	

آماره معنادار می باشد یا خیر که با توجه به مقدار آماره F و معناداری آن (F = ۳۰/۰۱ و p < ۰/۰۰۱) این مقدار تبیین معنادار می باشد. با توجه به این یافته، فرضیه پژوهش مبنی بر اینکه نظارت والد و همنشینی با همسالان بزهکار می توانند رفتارهای پرخطر را پیش بینی نمایند، تأیید می گردد.

با توجه به جدول فوق، همبستگی چندگانه بین نظارت والد و همنشینی با همسالان بزهکار با رفتارهای پرخطر ۰/۶۵۹ می باشد و این متغیرها با یکدیگر می توانند ۴۳/۵ درصد از تغییرات رفتارهای پرخطر را تبیین نمایند. آماره F و سطح معناداری آن در جدول فوق به این سؤال پاسخ می دهد که آیا مقدار واریانس تبیین شده رفتارهای پرخطر توسط متغیرهای پیش بین به لحاظ

جدول (۴): ضرایب استاندارد و غیراستاندارد متغیرهای وارد شده به معادله رگرسیونی

سطح معناداری	آماره t	ضرایب استاندارد		ضرایب غیر استاندارد		مقدار ثابت
		B	خطای استاندارد	B	خطای استاندارد	
۰/۰۰۱	۱۰/۳۴	-	۶/۹۹	۷۲/۳۸	۶/۹۹	مقدار ثابت
۰/۰۰۳	-۳/۰۵	-۰/۲۹۲	۰/۳۹۹	-۱/۲۲	۰/۳۹۹	نظارت والد
۰/۰۰۱	۴/۹۵	۰/۴۷۳	۰/۴۰۵	۲/۰۰۵	۰/۴۰۵	همنشینی با همسالان بزهکار

متغیر ملاک یا رفتارهای پرخطر تغییر خواهد کرد. با توجه به این توضیحات بر اساس جدول فوق در صورت ثابت نگه داشتن سایر شرایط با افزایش یک واحد در نمره نظارت والدین به میزان ۰/۲۹۲ واحد نمره رفتارهای پرخطر کاهش می یابد و همچنین با افزایش یک واحد در نمره همنشینی با همسالان بزرگسال به میزان ۰/۴۷۳ واحد، نمره رفتارهای پرخطر افزایش می یابد.

جدول فوق نشان دهنده ضرایب رگرسیونی مربوط به متغیرهای نظارت والد و همنشینی با همسالان بزهکار است و میزان تأثیر هر یک از این دو متغیر را در معادله رگرسیونی نشان می دهد. B و β به ترتیب، نشان دهنده ضرایب غیر استاندارد و استاندارد رگرسیونی است که مشخص می کند با تغییر یک واحد در هر یک از دو متغیر نظارت والد و همنشینی با همسالان بزهکار چه مقدار

در این دوران بخصوص در نوجوانانی که تحت سرپرستی یک والد قرار می‌گیرند بیشتر و آثار آن وخیم تر است. زمانی که نوجوان وارد گروهی می‌شود میل به پذیرفته شدن در میان همسالان دارد و از جمله راه‌هایی که جهت پذیرش همسالان مورد استفاده قرار می‌دهد، هم‌رایی و تلاش جهت شباهت با همسالان می‌باشد. پس، زمانی که نوجوان وارد گروه‌های بزهکار می‌شود تلاش او در جهت هم‌رایی و شباهت بزهکارانه با رفتارهای گروه بزهکار همسالان می‌باشد که در نهایت باعث سوق یافتن به سمت رفتارهای پرخطر می‌شود. از سوی دیگر، معمولاً، افراد محیط و فضای اجتماعی را انتخاب می‌کنند که متناسب با شرایط و ویژگی‌های شخصیتی‌شان باشد؛ چرا که این محیط به نوعی تصدیق‌کننده و تقویت‌کننده رفتارهای آنان می‌باشد. بنابراین، نوجوانانی که زمینه خانوادگی از هم گسیخته یا زمینه روانی-اجتماعی بزهکاری دارند، دوستانی انتخاب می‌کنند که از نظر شخصیتی و رفتاری شبیه خودشان هستند؛ یعنی کسانی و گروه‌هایی را جهت دوستی بر می‌گزینند که دارای مشکلات و نابسامانی‌های خانوادگی و شخصی باشند و به گونه‌ای تأییدکننده رفتارهای آنان باشد که به این شکل، از الزامات و نظارت والدین نیز دور می‌مانند و رضایت خاطر بیشتری را تجربه می‌کنند. که این در نهایت منجر به تقویت و افزایش رفتارهای پرخطر در آنان می‌باشد. تحقیقات زیادی بر پیوستگی رفتارهای پر خطر تأکید کرده‌اند (۴۰)، به عنوان مثال: رابطه سیگار کشیدن و مصرف الکل، مصرف الکل و خشونت، بودن در معرض خشونت و مصرف الکل و شروع زود هنگام تماس جنسی و مصرف مواد (۴۰). بررسی شده است که از بین رفتارهای پرخطر، رفتارهای جنسی به دلیل پیامدهای ناگوار و غیر قابل جبران از قبیل بارداری، بیماری‌های عفونی و ابتلا به اچ آی وی در سال‌های اخیر بیش از سایر رفتارهای پر خطر مورد تأکید قرار گرفته است و عمده‌تاً خطر پذیری‌های دیگر از قبیل مصرف سیگار، مواد مخدر و الکل به عنوان پیش بین‌های بروز خطر پذیری جنسی مطرح شده‌اند. مطالعات متعددی رابطه مثبت بین سیگار کشیدن و رفتار پر خطر جنسی، مصرف مواد مخدر، مصرف الکل و موتور سواری را مورد بررسی قرار داده‌اند (۴۰). پژوهش حاضر با محدودیت‌هایی همراه بود که می‌توان به عدم دسترسی به دختران نوجوان بزهکار، عدم استفاده از نمونه‌گیری تصادفی و خودسنجی بودن پرسشنامه‌ها اشاره کرد.

در مجموع، یافته‌های پژوهش حاضر، نشان دهنده این مسأله بود که در نوجوانانی که به دلیل طلاق یا مرگ پدر تحت سرپرستی مادر قرار دارند، نظارت ضعیف والدین و هم‌نشینی با همسالان بزهکار، عامل مهمی در گرایش این نوجوانان به رفتارهای پرخطر و بزهکاری است. بنابراین، مطالعه حاضر، نقش متغیرهایی مثل نظارت والدین و هم‌نشینی با همسالان بزهکار را مورد توجه قرار داد که در دوران نوجوانی، اثر پذیری نوجوانان از همسالان، از هر کس دیگری بیشتر است و به همین علت، خطر همسالان بزهکار

همچنین در جدول فوق مقدار آماره t و سطح معناداری آن نشان می‌دهد که تأثیر متغیرهای پیش بین در معادله رگرسیونی معنادار می‌باشد یا خیر که با توجه به مقادیر جدول تأثیر هر دو متغیر نظارت والد و هم‌نشینی با همسالان بزهکار در معادله معنادار می‌باشد ($p < 0.01$).

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌ها در ارتباط با عوامل پیشگیری‌کننده در نوجوانان نشان داد که عامل کنترل و نظارت مؤثر بر رفتار نوجوان همراه با روش‌های متقاعدسازی عامل مهمی در پیشگیری و پیش‌بینی رفتارهای مخاطره‌آمیز در نوجوانان می‌باشد. این یافته‌ها همسو با یافته‌های (۱۵ تا ۲۷) می‌باشد، مبنی بر اینکه فرایندهای والدینی از جمله نقش مدیریتی و نظارتی والدین و همبستگی خانواده و ارتباط والدین و نوجوان و سبک والدین را به عنوان عوامل مؤثر در پیشگیری از رفتارهای مخاطره‌آمیز شناخته‌اند (۳۹). در تبیین احتمالی این یافته می‌توان گفت که نظارت والدین می‌تواند یک جو تعاملی تأثیر گذار را به وجود آورد و عاملی اثر گذار باشد که نقش مهمی را در آسیب‌شناسی روانی و رفتاری ایفا کرده و تأثیر مهمی در ارتکاب فرزندان به رفتارهای مخاطره‌آمیز داشته باشد. نظارت اندک والدین می‌تواند موجب هم‌نشینی نوجوانان با همسالان بزهکار شود که خود این عامل نیز با بروز بزهکاری از سوی نوجوانان در ارتباط است. همچنین روابط سرد با مادر، داشتن والدینی خلافکار و همانندسازی با سایر بزرگسالان بزهکار نیز از جمله عوامل زمینه‌ساز بزهکاری نوجوانان است. طلاق و مرگ والدین، عوامل اصلی زمینه‌ساز آشفته‌گی ساختار خانواده هستند که رخ دادن آن‌ها با حذف یکی از والدین همراه است و بنابراین کارکردها و مسؤولیت‌های دیگر افراد خانواده و خصوصاً والد باید به گونه‌ای تغییر کند که بتواند جای خالی او را پر کند. این فرایند به خاطر وجود تعارضات و گرانباری در نقش والدی بخصوص در مادرانی که به تنهایی مسؤولیت مسائل مالی و غیر مالی بر گردن آنها نهاده می‌شود در صورتی که به درستی اتفاق نیفتد، خانواده دچار آشفته‌گی شده و در نتیجه زمینه‌ی بروز ناهنجاری‌ها در اعضا فراهم می‌شود (۴۰).

همچنین یافته‌های پژوهش حاضر نیز با تحقیقات (۲۸ تا ۳۵) همسو است، مبنی بر اینکه بروز رفتارهای پرخطر مثل: استعمال دخانیات، مصرف الکل و رفتارهای جنسی ناسالم و در بین نوجوانان بیشتر تحت تأثیر گروه همسالان بزهکار قرار دارد. ارتباط نوجوانان با این گروه می‌تواند در بروز رفتارهای ناهنجار از سوی آن‌ها مؤثر باشد. هم‌نشینی با همسالان بزهکار، ضمن اینکه با رفتارهای پرخطر نوجوانان ارتباط دارد، با ساختار خانواده و نظارت والدین نیز ارتباطی متقابل دارد. پژوهش حاضر نیز نشان داد که در دوران نوجوانی، اثر پذیری نوجوانان از همسالان، از هر کس دیگری بیشتر است و به همین علت، خطر همسالان بزهکار

تشکر و قدردانی

محققان از مسؤولان کمیته امداد و کلیه نوجوانانی که در این پژوهش با ما همکاری کردند، تشکر می‌نمایند.

سایر آسیب‌های اجتماعی توجه چندانی به آن‌ها نشده است. یافته‌های حاضر، ضرورت توجه متخصصان به این عوامل را خاطرنشان می‌سازد. همچنین نتایج حاضر، ضرورت توجه به نقش عوامل خانوادگی و اجتماعی را در گرایش نوجوانان تک‌والد به رفتارهای پرخطر را مورد تأکید قرار می‌دهد.

References:

1. Hamidi F. Relationship between social support and mental health among female-headed households employed a military university. *J Mil Psycho*. 2010; 1(2): 51-60. [Persian]
2. Thornberry TP, Krohn MD. Taking stock of delinquency: An overview of findings from contemporary longitudinal studies. 1Th Ed. New York: Kluwer Academic Publishers 2003.
3. Jost GF. Juvenile delinquency in Japan: Reconsidering the Crisis. 1^{ed}. Boston: Brill's Japanese studies library 2003.
4. Shoemaker DJ. Juvenile Delinquency. 1Th Ed. Maryland: Rowman & Littlefield Publishers 2009.
5. Shoemaker DJ. Theories of Delinquency: An Examination of Explanations of Delinquent Behavior. 6th Ed. New York: Oxford University Press 2010.
6. Eitle D. Parental gender, single-parent families, and delinquency: Exploring the moderating influence of race/ethnicity. *Social Science Research*. 2006; 35: 727-748.
7. Zimmermann G. Delinquency in male adolescents: The role of Alexithymia and family structure. *Journal of Adolescence*. 2006; 29: 321-332.
8. Dehghani M, Roushan M, Ganjavi A. An investigation on insufficient forensic psychology assessment of juveniles in correction service center. *Journal of Family Research* 2008; 4(14): 167-178. [Persian]
9. Shamlo S. Psychological pathology. 8Th Ed. Tehran: Rushed 2004. P.132-55. [Persian]
10. Kaliehman SC. HIV transmission risk behaviors of men & women living with I-IIV- AIDS: prevalence & clinical interventions. *Clinical psychology: Science & Practice*. 2000; 7:32-47.
11. Farmer A. Parental Monitoring and Peer Group Association, *Journal of Social Service Research* 2001;27(2):1- 5.
12. Svensson R. The Impact of Parental Monitoring and Peer Deviance. *Youth Society* 2003;3(4) 300-329.
13. Tilton-Weaver LC, Burk WJ, Kerr M, Stattin H. Can parental monitoring and peer management reduce the selection or influence of delinquent peers? Testing the question using a dynamic social network approach, *Developmental Psychology*. 2013; 49(11): 2057-2070.
14. Li X, Stanton B, Feigelman S. Impact of perceived parental monitoring on adolescent risk behavior over 4 years. *Journal of Adolescent Health*. 2000; 27(1):49-56
15. Strunin L, Martínez A, Díaz-Martínez L, Heeren L, Kuranz S, Winter M, et al. Parental monitoring and alcohol use among Mexican students. *Addictive Behaviors*. 2013;38 (10):2601- 2606
16. Romero A J, Ruiz M. Does Familism Lead to Increased Parental Monitoring?: Protective factors for Coping with Risky Behaviors. *Journal of Child and Family Studies*. 2007; 16: 143-154.
17. Khosravi Z, Kiyamanesh A, Banijamal SH, Nikmanesh Z. Qualitative research on the role of family functioning in risk-taking behaviors of adolescents, *Psychological Studies*. 2006; 3(4):45-68
18. Wang B. The influence of parental monitoring and parent-adolescent communication on Bahamian adolescent risk involvement: A three-year longitudinal examination. *Social Science & Medicine*. 2013; 97: 161- 169
19. Ahmadi K, Khodadadi SJ, Aminimanesh S, Mollazamani A, Khanzade M. The Role of Parental Monitoring and Affiliation with Deviant Peers in Adolescents' Sexual Risk Taking: Toward an Interactional Model. *International journal of High Risk*

- Behaviors and Addiction. 2013; 2(1): 22-27.
20. DiClemente R. Parental Monitoring: Association with Adolescents' Risk Behaviors. *Pediatrics*. 2001;107(6): 1363 - 1368
  21. Rodgers KB. Parenting processes related to sexual risk-taking behaviors of adolescent males and females. *J Marriage Fam*. 1999; 61:99-109
  22. Ashbywill T, Gibbons X, Gerrard M, Murry VMB, Brody GH. Family Communication and Religiosity Related to substance Use and Sexual Behavior in early adolescence: A Test for Pathways self-control and Prototype Perceptions. *Psychology of Addictive Behaviors*. 2003;10 (4): 112-119
  23. Fröjd S, Kaltiala-Heino R, Rimpelä M. The association of parental monitoring and family structure with diverse maladjustment outcomes in middle adolescent boys and girls. *Nordic Journal of Psychiatry*. 2007;61(4):296-303.
  24. Rahmati F, Niknami SH, Farmanbar R, Ahmadi F, Jafari M. Family and its role in HIV risk behaviors: A qualitative study. *Gilan University of Medical Sciences*. 2010;20(77): 69- 80. [Persian]
  25. Brandt D. Delinquency, development, and social policy. 1^{Th Ed}. Connecticut: Yale University Press. 2006.
  26. Alboukordi S, Nazari A, Nouri R, Khodadadi S. Predictive Factors for Juvenile Delinquency: The Role of Family Structure, Parental Monitoring and Delinquent Peers, *International Journal of Criminology and Sociological Theory*. 2012; 5(1): 770-777.
  27. Gao Y, Yu Y, Kin NT. A study of the moderating effect of family functioning on the relationship between deviant peer affiliation and delinquency among Chinese adolescents, *Advances in Applied Sociology*. 2013; 3: 178- 185.
  28. Mc-feely S. Youth people's pathway to smoking cessation. *Nursing Standard*. 2001;16: 39-42.
  29. Fuemmeler BF, Lloyd A, Metz Jr AE, Brown RT. Risk-taking and smoking tendency among primarily African American school children: Moderating influences of peer susceptibility. *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings*. 2002;9(4):323-30.
  30. Chen Y-W, Stiffman AR, Cheng L-C, Dore P. Mental health, social environment and sexual risk behaviors of adolescent service users: a gender comparison. *Journal of Child and Family Studies*. 1997;6(1):9-25.
  31. Parvizy S, Nikbakht A, Pournaghash Tehrani S, Sharokhi S. Adolescents' perspectives on addiction: qualitative study. *Nursing & Health Sciences*. 2005; 7: 192-198.
  32. Slusky RI. Decreasing High-risk Behavior in Teens. A Theatre Program Empowers Students to Reach out to Their Peers. *Journal of Addictive Behaviors*. 2004; 19(1):48-9.
  33. Meldrum RC, Young JT, Weerman FM. Reconsidering the effect of self-control and delinquent peers: Implications of measurement for theoretical significance. *Journal of Research in Crime and Delinquency*. 2009.
  34. Paschall MJ, Ringwalt CL, Flewelling RL. Effects of parenting, father absence, and affiliation with delinquent peers on delinquent behavior among African-American male adolescents. *Adolescence*. 2002;38(149):15-34.
  35. Heilbrun K, Goldstein NES, Redding RE. *Juvenile Delinquency: Prevention, Assessment and Intervention*. 1^{Th Ed}. New York: Oxford University Press. 2005.
  36. Delaware A. Theoretical Principles and practical research in the humanities and social sciences, Tehran, Publication Roshd. 2001. [Persian]
  37. Singer MI, Flannery DJ, Guo S, Miller D, Leibbrandt S. Exposure to violence, parental monitoring, and television viewing as contributors to children's psychological trauma. *Journal of Community Psychology*. 2004; 32: 489-504
  38. Zademohammadi A, Ahmadabadi Z, Heydari M. Formulation and evaluate the psychometric properties of the scale risk young adults. *Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*. 2010; 3(17):218- 225. [Persian]
  39. Changizi L. An investigation of effects of divorce on girls' delinquency among 14-18 year old adolescents in Ahvaz. MA Thesis.

- Tehran: University of Social Welfare and Rehabilitation. 2007 [Persian]
40. Hendershot CS, George WH. Alcohol and sexuality research in the AIDS era: Trends

in publication activity, target populations and research design. *AIDS and Behavior*. 2007;11(2): 2, 217.